

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

ΚΥΚΛΟΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

«ΟΡΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΩΝ»

Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη: Ανδρέας Τάκης

Επιμέλεια έκθεσης:

Ανδριανή Παπαδοπούλου, Γρηγόρης Τσιούκας

Ιούλιος 2008

ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ: ΟΡΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΩΝ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κατά τα δέκα έτη λειτουργίας του, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει εξετάσει σημαντικό αριθμό αναφορών για θέματα που αφορούν τους όρους λειτουργίας των ανά την Ελλάδα κοιμητηρίων¹. Με την παρούσα ειδική έκθεση γίνεται μια προσπάθεια συνοπτικής παρουσίασης των κατά την κρίση της Αρχής σημαντικότερων σχετικών προβλημάτων που έχουν αναδειχθεί.

Σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, η ίδρυση και συντήρηση κοιμητηρίων ανήκει στην αποκλειστική αρμοδιότητα των δήμων και κοινοτήτων (βλ. άρθρο 1 του α.ν. 582/1968 περί δημοτικών και κοινοτικών κοιμητηρίων, ΦΕΚ Α΄ 225). Ως εκ τούτου, καθοριστικός σε κάθε περίπτωση είναι ο ρόλος των άμεσα εμπλεκόμενων φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης και του τρόπου που αντιλαμβάνονται και ασκούν τις αρμοδιότητές τους. Ωστόσο, η Αρχή θεωρεί ότι για την επιτυχή αντιμετώπιση των προβλημάτων που παρατίθενται στη συνέχεια κρίσιμη θα είναι και η συμβολή της κεντρικής διοίκησης.

Στο κείμενο που ακολουθεί, οι διαπιστώσεις της Αρχής ταξινομούνται ως εξής: κεφ. 2: προβλήματα χώρου, κεφ. 3: απόδοση τιμής και κοσμοθεωρητικός προσανατολισμός του νεκρού, κεφ. 4: κανόνες λειτουργίας κοιμητηρίων, κεφ. 5: τέλη δικαιωμάτων χρήσης και κεφ. 6: ταφή νεογνών. Στην κατακλείδα της έκθεσης καταγράφονται οι εισηγήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη.

2. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΧΩΡΟΥ

¹ Βλ. αναφορές υπ' αριθμ. 3920/1999, 5681/1999, 1272/1999, 13815/1999, 11311/2000, 13401/2000, 14919/2000, 2538/2001, 3145/2001, 5494/2001, 7047/2001, 9296/2001, 11035/2001, 11963/2001, 12088/2001, 12352/2001, 17309/2001, 17419/2001, 18999/2001, 2467/2002, 2573/2002, 5557/2002, 7609/2002, 12321/2002, 12352/2002, 12548/2002, 18454/2002, 19295/2002, 23225/2002, 464/2003, 4522/2003, 4662/2003, 7336/2003, 8389/2003, 8644/2003, 9220/2003, 20159/2003, 116/2004, 599/2004, 2999/2004, 4985/2004, 9798/2004, 13304/2004, 4607/2005, 6693/2005, 11341/2005, 13439/2005, 15177/2005, 17193/2005, 18442/2005, 6525/2006, 9176/2006, 11736/2006, 15037/2006, 17501/2006, 18896/2006, 3518/2007, 5213/2007, 7962/2007, 8169/2007, 8706/2007, 13782/2007, 14312/2007, 16991/2007, 18423/2007, 19006/2007, 20025/2007, 3827/2008, 4027/2008, 11186/2008, 11327/2008.

Από τις αναφορές που περιέρχονται στην Αρχή αναδεικνύεται συχνά το πρόβλημα χώρου που αντιμετωπίζουν τα δημοτικά κοιμητήρια εν όψει των αυξανόμενων αναγκών, λόγω αύξησης του πληθυσμού και της συνεχούς επέκτασης του οικιστικού ιστού, ιδίως στα μεγάλα αστικά κέντρα².

Για την αντιμετώπιση του εν λόγω ζητήματος, είτε με επέκταση ή διαμόρφωση των υφισταμένων κοιμητηρίων, είτε με δημιουργία νέων κοιμητηρίων, προφανώς απαιτούνται σχετικές μελέτες και σχεδιασμός από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς.

Στον σχεδιασμό, πάντως, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη:

i) Ότι η απόδοση τιμής προς τους νεκρούς εντάσσεται στο πεδίο εφαρμογής της συνταγματικής απαίτησης για την προστασία της αξίας του ανθρώπου με σεβασμό στις αξιώσεις της αρχής της ίσης μεταχείρισης,

ii) Τα νέα πληθυσμιακά δεδομένα και οι τυχόν ιδιαιτερότητες, θρησκευτικές ή άλλες, ομάδων του πληθυσμού,

iii) Τα ήδη υφιστάμενα δικαιώματα στα εν λειτουργία κοιμητήρια και ο προσφορότερος τρόπος για την προστασία τους.

3. ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΙΜΗΣ

ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΘΕΩΡΗΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ

3.α. Αποτέφρωση

Η αποτέφρωση αποτελεί ζήτημα που συνάπτεται αφενός με την έλλειψη χώρου και αφετέρου με τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές προσεγγίσεις ορισμένων προσώπων ως προς τον τρόπο απόδοσης τιμής στους νεκρούς³. Μολονότι ο νόμος 3448/2006 που επιτρέπει την αποτέφρωση ισχύει ήδη από διετίας, δεν έχει ακόμη εκδοθεί το προεδρικό διάταγμα που θα ρυθμίζει την οργάνωση της εν λόγω διαδικασίας. Ως εκ τούτου, προβάλλει επιτακτικά η ανάγκη για την ολοκλήρωση της σημαντικής αυτής νομοθετικής παρέμβασης. Κατά το μέτρο δε που στην υλοποίηση

² Βλ. ενδεικτικά αναφορές 5681/1999, 17419/2001, 17309/2001, 2573/2002, 4522/2003, 9220/2003, 20159/2003, 599/2004, 9798/2004, 15177/2005, 18423/2007, 11327/2008

³ Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει εκδώσει Πορίσματα για ζητήματα που ανάγονται στο δικαίωμα ενός προσώπου να επιλέξει μεταξύ ταφής ή αποτέφρωσης για τη σορό του ήδη από τα έτη 2000 και 2003 (βλ. ιστοσελίδα της Αρχής http://www.synigoros.gr/porismata_dta.htm , Αύγουστος 2005)

της διαδικασίας αποτέφρωσης εμπλέκονται ή θα εμπλακούν στο μέλλον και οι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης, τους οποίους ούτως ή άλλως αφορά το ζήτημα, καθώς έχουν την αποκλειστική αρμοδιότητα για την ίδρυση και λειτουργία των κοιμητηρίων, δεν θα ήταν άκαιρη η εκ των προτέρων ευαισθητοποίησή τους για το περιεχόμενο του προς έκδοση προεδρικού διατάγματος⁴.

3.β. Αθέμιτη εισαγωγή θρησκευτικών ή κοσμοθεωρητικών κριτηρίων

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει διαπιστώσει ότι σε κάποιες περιπτώσεις η άσκηση του δικαιώματος χρήσης τάφου έχει προσδιοριστεί, κατά τρόπο συνταγματικώς απαράδεκτο, στη βάση κριτηρίων θρησκευτικού ή κοσμοθεωρητικού προσανατολισμού του νεκρού⁵. Ειδικότερα, έχουν εντοπιστεί περιπτώσεις άρνησης παραχώρησης χρήσης τάφου σε ετερόδοξους ή επιβολής σε αυτούς υψηλότερων τελών και, γενικότερα, δυσμενέστερη μεταχείριση σε σχέση με τους νεκρούς οι οποίοι ανήκαν στην Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία. Ενώπιον της Αρχής έχει τεθεί ακόμη και το ζήτημα του εάν και κατά πόσον η τέλεση πολιτικού γάμου είναι δυνατόν να έχει δυσμενείς συνέπειες σε σχέση με το δικαίωμα χρήσης τάφου του ενδιαφερόμενου. Έχει διαπιστωθεί επίσης άρνηση απόλαυσης ήδη υφιστάμενου δικαιώματος χρήσης τάφου με την αιτιολογία ότι η εξόδιος ακολουθία τελείται σε ναό εκτός του κοιμητηρίου όπου διατηρείται το εν λόγω δικαίωμα⁶.

4. ΚΑΝΟΝΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΩΝ

4.α. Μη τήρηση κανόνων παραχώρησης, κατασκευής και συντήρησης

Προστριβές, ενίοτε πολύ έντονες, μεταξύ δικαιούχων χρήσης τάφου και διευθύνσεων κοιμητηρίων προκαλούνται από την εσφαλμένη εφαρμογή των κανόνων που διέπουν τη λειτουργία των κοιμητηρίων. Το εν λόγω φαινόμενο αφορά πρωτίστως την εφαρμογή των κανόνων παραχώρησης και διατήρησης δικαιωμάτων χρήσης τάφου.

⁴ Μετά την εκπόνηση της ανά χειράς Ειδικής Έκθεσης, αλλά πριν από τη δημοσιοποίησή της, δημοσιεύτηκε στον καθημερινό τύπο ότι το σχέδιο του προεδρικού διατάγματος για την οργάνωση της διαδικασίας αποτέφρωσης απεστάλη για επεξεργασία στο Συμβούλιο της Επικρατείας.

⁵Βλ. λ.χ. αναφορές 336/1999, 11963/2001, 4662/2003, 4985/2004

⁶Βλ. αναφορά 18999/2001

Ενδεικτικά, οι πολίτες διαμαρτύρονται : α) διότι δεν αναγνωρίζονται δικαιώματά τους επί οικογενειακών τάφων· β) για αυθαίρετη επιμέτρηση τελών ή προσαυξήσεων αυτών λόγω καθυστέρησης στην καταβολή· γ) για τις διαδικασίες εκταφής, ανακομιδής και φύλαξης οστών ή για τη μη έγκαιρη ενημέρωσή τους ως προς τις σχετικές υποχρεώσεις τους, με συνέπεια να βρίσκονται προ δυσάρεστων εκπλήξεων κατά την επίσκεψή τους στο κοιμητήριο, διαπιστώνοντας λ.χ. ότι έχει συντελεστεί εκταφή εν αγνοία τους⁷.

Έχει παρατηρηθεί επίσης το φαινόμενο, οι δήμοι να μη μεριμνούν ώστε να γίνονται σεβαστοί οι προβλεπόμενοι όροι κατασκευής και συντήρησης τάφων, μνημείων και κοινόχρηστων χώρων των κοιμητηρίων. Κακοτεχνίες κατασκευής διαδρόμων ή και μνημείων, αλλά και αυθαίρετες κατασκευές ιδιωτών (συχνά ακαλαίσθητες), εμποδίζουν τη χρήση παραπλήσιων τάφων, με αποτέλεσμα οι νομοταγείς πολίτες να διαμαρτύρονται για το άναρχο και χαοτικό περιβάλλον που δημιουργείται στο κοιμητήριο με την ανοχή, για διαφόρους λόγους, της διοίκησης⁸.

4.β. Έλλειψη κανονισμών λειτουργίας

Σε κάποιες περιπτώσεις, ιδίως σε μικρούς σε μέγεθος δήμους και σε κοινότητες, λειτουργούν κοιμητήρια κατά παράδοση και στο πλαίσιο εθιμικού χαρακτήρα κανόνων, χωρίς να έχουν ποτέ υιοθετηθεί και εκδοθεί οι προβλεπόμενοι από τον νόμο κανονισμοί λειτουργίας τους, οι οποίοι, σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 1 του α.ν. 582/1968, ψηφίζονται από τα κατά τόπους αρμόδια δημοτικά και κοινοτικά συμβούλια⁹. Το εν λόγω κανονιστικό κενό συχνά προκαλεί προστριβές μεταξύ των πολιτών και των αρμόδιων υπηρεσιών, ως προς το καθεστώς λειτουργίας των εν λόγω κοιμητηρίων και τα δικαιώματα των ενδιαφερόμενων, αλλά και συγκρούσεις μεταξύ πολιτών που διεκδικούν την χρήση του ίδιου οικογενειακού τάφου για την ταφή προσφιλών τους προσώπων. Η έκδοση των εν λόγω κανονισμών αποτελεί, σήμερα πια, ένα απαραίτητο μέσο εξορθολογισμού της λειτουργίας των κοιμητηρίων σε όλη την ελληνική επικράτεια.

Εντάσεις και προστριβές μεταξύ των εμπλεκόμενων πλευρών προκαλεί όμως και το γεγονός ότι, ενώ η σχετική αρμοδιότητα ανατίθεται κατ' αποκλειστικότητα

⁷ Βλ. ενδεικτικά αναφορές 2538/2001, 3145/2001, 2467/2002, 2573/2002, 23225/2002, 464/2003, 9798/2004, 16991/2007

⁸ Βλ. λ.χ. αναφορές 12532/2002, 5213/2007

⁹ Βλ. λ.χ. αναφορές 12352/2002, 15037/2006, 13782/2007, 4027/2008

στους δήμους και τις κοινότητες, όπως ορίζεται ρητώς στην παρ. 1 του άρθρου 1 του α.ν. 582/1968, υπάρχουν ακόμη κοιμητήρια, τα οποία δεν τελούν υπό τη διαχείριση των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης, αλλά τοπικών εκκλησιαστικών οργάνων, χωρίς αυτό να προβλέπεται από την οικεία νομοθεσία¹⁰.

5. ΤΕΛΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΧΡΗΣΗΣ

5.α. Ύψος τελών

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επίσης ερευνήσει αναφορές, στις οποίες οι ενδιαφερόμενοι διαμαρτύρονται για το ύψος των τελών που καταβάλλουν για την απόκτηση δικαιώματος χρήσης οικογενειακού τάφου. Ορισμένοι μάλιστα θεωρούν ότι με τον τρόπο αυτό προσβάλλεται το δικαίωμά τους να αποδώσουν τις τιμές που οι ίδιοι κρίνουν απαραίτητες στα προσφιλή τους πρόσωπα, καθώς η μόνη εναλλακτική λύση που τους απομένει είναι η χρήση τάφου τριετούς διάρκειας, χρόνος ο οποίος, κατά τους ίδιους, δεν είναι επαρκής για την απόδοση των ενδεδειγμένων τιμών στους νεκρούς τους¹¹.

Είναι προφανές ότι η διαφοροποίηση των τελών χρήσης τάφου με κριτήριο τον χρόνο χρήσης του τάφου, αλλά και το είδος του τάφου, είναι αυτονόητη στη λογική της ανταποδοτικότητας μεταξύ παρεχόμενης υπηρεσίας και αποδιδόμενου τέλους. Ωστόσο, έχει διαπιστωθεί ότι σε κάποιες περιπτώσεις τα τέλη που επιβάλλονται από τους δήμους για την απόκτηση δικαιώματος χρήσης οικογενειακού τάφου είναι αδικαιολόγητα υψηλά. Αυτό κυρίως συμβαίνει όταν τα τέλη καθορίζονται εκτός ανταποδοτικής λογικής και επιβάλλονται κατά τρόπο αυθαίρετο, χωρίς να ανάγονται σε αντικειμενικά και εύλογα κριτήρια, όπως λ.χ. είναι ο χρόνος χρήσης, το είδος του τάφου και το κόστος συντήρησης και λειτουργίας του κοιμητηρίου, που βεβαίως μπορεί να διαφέρει από δήμο σε δήμο ή από περιοχή σε περιοχή.

Στις περιπτώσεις αυτές το δικαίωμα χρήσης οικογενειακού τάφου περιορίζεται εκ των πραγμάτων σε έναν ευάριθμο κύκλο εύπορων προσώπων, με συνέπεια να εγείρονται αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα της επίμαχης πρακτικής με τη συνταγματική αρχή της ισότητας, καθώς το κριτήριο της διαφοροποιημένης

¹⁰ Βλ. λ.χ. αναφορές 7336/2003, 11341/2005, 11186/2008

¹¹ Βλ. λ.χ. 5681/1999, 17309/2001, 464/2003, 8644/2003, 3518/2007

μεταχείρισης δεν φαίνεται να είναι εύλογο και αντικειμενικό. Η μέριμνα της πολιτείας στο θέμα της εκδήλωσης της ατομικής ευαισθησίας του κάθε πολίτη απέναντι στο φαινόμενο του θανάτου και η συναφής απόδοση τιμών στους νεκρούς από τους οικείους αυτών, δεν επιτρέπεται να διαφοροποιείται με βάση τους οικονομικούς πόρους εκάστου.

Βεβαίως, οι αρμόδιες υπηρεσίες, ιδίως σε δήμους με μεγάλο πληθυσμό, αντιμετωπίζουν, όπως προαναφέρθηκε, πρόβλημα χώρου. Τούτο όμως δεν επιτρέπεται να οδηγεί στην επιβολή ενός ύψους τελών για την απόκτηση δικαιώματος χρήσης οικογενειακού τάφου που θα είναι εκ των πραγμάτων απαγορευτικό για τη συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού. Άλλωστε, σύμφωνα με την παρ.2 του άρθρου 4 του α.ν. 582/1968, *«Αι εκ των κοιμητηρίων πρόσοδοι είναι δικαιώματα ή τέλη επιβαλλόμενα προς κάλυψιν εν μέρει ή εν όλω των δαπανών της συντηρήσεως και εν γένει λειτουργίας αυτών»*. Επομένως, τα τέλη για την απόκτηση δικαιώματος χρήσης οικογενειακού τάφου έχουν εκ του νόμου ανταποδοτικό χαρακτήρα και δεν επιτρέπεται να επιβάλλονται ούτε για λόγους εξοικονόμησης χώρου στα κοιμητήρια, ούτε, πολύ περισσότερο, για την ενίσχυση των εσόδων των δήμων.

5.β. Ισότητα και διαφοροποίηση τελών

Ζήτημα συναφές με τα προαναφερόμενα στην ενότητα 4.α. θέτουν κάποιοι κανονισμοί λειτουργίας κοιμητηρίων που προβλέπουν ότι οι μη δημότες κάτοικοι καταβάλλουν, σε σχέση με τους δημότες, υψηλότερα τέλη για την απόκτηση δικαιώματος χρήσης τάφου, είτε τριετούς διάρκειας είτε οικογενειακού¹².

Ο Συνήγορος του Πολίτη αναγνωρίζει ότι πρώτιστη μέριμνα των δήμων πρέπει να είναι η εξυπηρέτηση των δημοτών τους, αφού είναι αυτοί που συγκροτούν τον δήμο. Πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη η ανάγκη εκπόνησης και εφαρμογής δημοτικών πολιτικών κοινωνικού χαρακτήρα. Θα μπορούσε, συνεπώς να θεωρηθεί εύλογη η διαφοροποιημένη μεταχείριση μεταξύ δημοτών και μη δημοτών ως προς τα τέλη που υποχρεούνται να καταβάλλουν για την απόκτηση δικαιώματος χρήσης τάφου. Ωστόσο, η διαφοροποίηση αυτή εγείρει προβληματισμό σε σχέση με τις επιταγές της αρχής της ισότητας στις περιπτώσεις όταν τα τέλη που επιβάλλονται

¹² Βλ. λ.χ. 13439/2005, 15177/2005, 6525/2006, 18896/2006, 7962/2007, 8706/2007, 16991/2007, 11327/2008

στους μη δημότες είναι τρεις ή και τέσσερις φορές υψηλότερα σε σχέση με τα αντίστοιχα τέλη των δημοτών.

Πρέπει να επισημανθεί εκ νέου ο ανταποδοτικός χαρακτήρας των τελών χρήσης τάφου και να υπενθυμιστεί η προαναφερθείσα διάταξη του α.ν. 582/1968, σύμφωνα με την οποία τα επιβαλλόμενα τέλη προορίζονται *«προς κάλυψιν εν μέρει ή εν όλω των δαπανών της συντηρήσεως και εν γένει λειτουργίας αυτών».*

Η εν λόγω πρακτική φαίνεται πάντως να αγνοεί ότι τα πληθυσμιακά δεδομένα των δήμων, ιδίως στην Αττική και στην ευρύτερη Θεσσαλονίκη, αλλά και άλλων μεγάλων αστικών συγκροτημάτων, μεταβάλλονται συνεχώς, με αποτέλεσμα μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού, μολονότι διαμένει μόνιμα στα όρια ενός δήμου, να μην έχει την ιδιότητα του δημότη, είτε διότι πρόκειται για ετεροδημότη είτε διότι πρόκειται για αλλοδαπό.

6. ΤΑΦΗ ΝΕΟΓΝΩΝ

Τέλος, ιδιαίτερα λεπτό ζήτημα είναι η ταφή νεογνών, τα οποία έχουν γεννηθεί νεκρά¹³. Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, τα νεογνά αυτά έχουν ήδη αποκτήσει την ιδιότητα του προσώπου. Από τη σχετική εμπειρία του Συνηγόρου του Πολίτη προκύπτει ότι ούτε σ' αυτήν την περίπτωση εφαρμόζεται πάντοτε η νομοθεσία, καθώς έχει παρατηρηθεί, τουλάχιστον στο λεκανοπέδιο της Αττικής, ότι η ταφή των νεκρών νεογνών, γίνεται ομαδικά, χωρίς να δίνεται πάντοτε η δυνατότητα στους γονείς να αποδίδουν τις δέουσες τιμές ατομικά στα νεκρά τέκνα τους.

Στο ζήτημα αυτό βέβαια η ευθύνη δεν περιορίζεται αποκλειστικά στα κοιμητήρια, καθώς στη σχετική διαδικασία εμπλέκονται μαιευτήρια, γραφεία τελετών, και σε κάποιες περιπτώσεις, η αδιαφορία των ίδιων των γονέων. Βάσει της ακολουθούμενης πρακτικής, εν αντιθέσει πάλι με την ισχύουσα νομοθεσία, αλλά και με θεμελιώδεις αξίες του πολιτισμού μας, τα νεογνά παραδίδονται από γραφεία τελετών στα κοιμητήρια της Αττικής ομαδικά, κατεψυγμένα, σε χρονικό σημείο αρκετά μεταγενέστερο από τον θάνατό τους. Η έκδοση σχετικής οδηγίας προς τις αρμόδιες υπηρεσίες, αλλά και η ενημέρωση των εμπλεκόμενων ιδιωτών, για την ορθή εφαρμογή του νόμου περί μεταφοράς και ταφής νεογνών είναι απαραίτητη.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

¹³ Βλ. αναφορά *****/2005

7.α. Προοπτικές αντιμετώπισης προβλημάτων

Εν όψει των παραπάνω, τα οποία βεβαίως δεν εξαντλούν τον κατάλογο των προβλημάτων που ανακύπτουν καθημερινά κατά τη λειτουργία των ανά την Ελλάδα κοιμητηρίων, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπιστώνει ότι:

i) σε ορισμένες περιπτώσεις η προσπάθεια επίλυσης θα μπορούσε να περιοριστεί σε διοικητικού χαρακτήρα παρεμβάσεις για την ορθή εφαρμογή της υφιστάμενης νομοθεσίας,

ii) σε άλλες περιπτώσεις, ωστόσο, ως προϋπόθεση επίλυσης προβάλλει η επεξεργασία μιας σύγχρονης και ολοκληρωμένης πολιτικής για την ίδρυση και λειτουργία των κοιμητηρίων στη βάση των σημερινών δεδομένων και αναγκών, ιδίως μάλιστα στο βαθμό που πολλά από τα προβλήματα ανάγονται στην έλλειψη του αναγκαίου χώρου.

Η εμπειρία από την άσκηση των αρμοδιοτήτων των δήμων, τα νέα δημογραφικά δεδομένα, η ανάπτυξη του πολεοδομικού ιστού των αστικών κέντρων, καθώς επίσης οι μεταβολές στις αντιλήψεις σε σχέση με τον τρόπο απόδοσης τιμών στους νεκρούς καθιστούν αναγκαία την επανεξέταση τουλάχιστον του υφιστάμενου θεσμικού πλέγματος. Στο πλαίσιο αυτό θα ήταν μάλλον σκόπιμη η αναθεώρηση του νόμου 582/1968 που διέπει την ίδρυση και λειτουργία των κοιμητηρίων.

7.β. Νομοθετικές και οργανωτικές μεταρρυθμίσεις

Προς αυτή την κατεύθυνση, και με δεδομένο ότι θεμελιώδης επιλογή της έννομης τάξης είναι η προστασία της αξίας του ανθρώπου χωρίς οποιαδήποτε διάκριση, στο πεδίο της οποίας συγκαταλέγεται και η απόδοση τιμών στους νεκρούς, σε καίριας σημασίας ζήτημα αναδεικνύεται:

i) η διασφάλιση της δυνατότητας ενταφιασμού ημεδαπών και αλλοδαπών, ομοθρήσκων και αλλοθρήσκων, καθώς επίσης δημοτών και ετεροδημοτών, με αναλογικά ίσους όρους αποτρέποντας την επιβολή ουσιαστικά απαγορευτικών τελών ταφής για ορισμένες κατηγορίες ενδιαφερόμενων.

Περαιτέρω, θα μπορούσαν ενδεχομένως να εξεταστούν ακόμη και:

ii) η δυνατότητα αναγνώρισης νέων τρόπων απόδοσης τιμών προς τους νεκρούς, με την προϋπόθεση βεβαίως ότι δεν προσκρούουν σε βασικές αξιακές

επιλογές της κοινωνίας και της έννομης τάξης, όπως λ.χ. η πρόβλεψη της δυνατότητας παραχώρησης χρήσης τάφου για διάστημα μεγαλύτερο της τριετούς διάρκειας χωρίς αυτό να τον μετατρέπει σε τάφο οικογενειακής χρήσης, ή:

iii) η υιοθέτηση και εναλλακτικών τρόπων διαχείρισης και φύλαξης των οστών μετά την εκταφή και ανακομιδή του νεκρού.

Σε κάθε περίπτωση, τέλος, θεωρείται αναγκαίο:

iv) να εκλείψει το φαινόμενο κοιμητηρίων, που φαίνεται να λειτουργούν επί τη βάση κάποιου είδους εθιμικό δίκαιο, χωρίς σαφή νομοθετική πρόβλεψη, και να

v) εκσυγχρονιστεί με ορθολογικά κριτήρια το περιεχόμενο των κανονισμών λειτουργίας των ανά τη χώρα κοιμητηρίων.

Ο επικεφαλής του Κύκλου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Ανδρέας Τάκης
Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη

Πληροφορίες:
Ανδριανή Παπαδοπούλου
Τηλ.: 210 7289630
Γρηγόρης Τσιούκας
Τηλ.: 210 7289648